

29.3.2021

Diaarinumero
H 126/21

Valtiovarainministeriölle

VM:n lausuntopyyntö 10.3.2021

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA VALTION KIINTEISTÖSTRATEGIAKSI 2030

Valtiovarainministeriö on pyytänyt korkeimmalta hallinto-oikeudelta lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi valtion kiinteistöstrategiasta 2030. Vaikka strategia koskee kiinteistöjä eikä toimitiloja, kiinteistöstrategiaa ja toimitilastrategiaa on arvioitava kokonaisuutena. Korkein hallinto-oikeus esittää lausuntonaan seuraavan:

Valtion kiinteistöstrategiaa valmisteltaessa on sinänsä ymmärrettävää, että tarkastelun kohteena ovat eri valtionhallinnon viranomaisten käytössä olevat kiinteistöt yleisesti. Valmistelutyössä ei ole ollut mukana tuomioistuinlaitoksen edustusta. Tuomioistuinten näkökulmasta on siten välttämätöntä tuoda esille näkökohtia, jotka liittyvät tuomioistuinten riippumattomuuteen, tuomioistuinrakennusten merkitykseen turvallisina mutta myös yleisön saavutettavissa olevina tiloina sekä oikeustalojen historiallisiin ja kulttuurihistoriallisiin arvoihin.

Perustuslain 3 §:n mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Tämä on yksi oikeusvaltion kulmakivistä, ja oikeusturvan saatavuus ja oikeuslaitoksen riippumattomuus on turvattava niin lainsäädännöllisin kuin tosiasiallisinkin toimin. Fyysisessä toimintaympäristössä tuomioistuinten riippumattomuuden tulee olla näkyvää, mikä edellyttää erottuvuutta. Tuomioistuinten aseman tulee heijastua niiden käytössä olevia kiinteistöjä ja toimitiloja koskeviin strategiisiin tavoitteisiin ja konkreettisiin ratkaisuihin. Korkeimmat oikeudet kuuluvat osaltaan ylimpiin valtioelimiin yhdessä eduskunnan, tasavallan presidentin ja valtioneuvoston kanssa.

Tuomioistuinten riippumattomuus edellyttää muun ohella sitä, että tuomioistuinten tilojen tulee olla sellaiset, että oikeusvaltion keskeisiin ydintehtäviin kuuluva tuomiovallan käyttö on turvattu kaikissa oloissa. Tuomioistuimet tulee sijoittaa vain sellaisiin rakennuksiin, joissa ei ole tuomioistuimissa asioivien näkökulmasta riippumattomuutta vaarantavia muita toimintoja. Kuten korkeimman oikeuden lausunnossa todetaan, oikeusvaltiossa olisi mahdollon ajatus, että tuomioistuin toimisi yhteis- tai monikäyttötiloissa vaikkapa syyttäjänviraston, poliisilaitoksen taikka jonkin mahdollisesti prosessissa asianosaisen vastapuolena toimivan hallinto- viranomaisen kanssa. Hallintotuomioistuinten näkökulmasta tällaisia viranomaisia voisivat olla vaikkapa Maahanmuuttovirasto tai Verohallinto. Yhteiskunnallisen luottamuksen kannalta tuomioistuinten rakennuksilla ja toimitiloilla on merkittävä symboliarvo.

Strategiassa mainittu kokonaisturvallisuuden näkökulma on keskeinen nyky-yhteiskunnassa, jossa demokratia ja oikeusvaltioperiaate pyritään yhä useammin haastamaan. Oikeuden

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

saatavuuden ja tuomioistuimiin kohdistuvan luottamuksen kannalta symbolisesti tärkeää on, että tuomioistuinrakennukseen on esteetön pääsy, mikä luonnollisesti edellyttää turvallisuusjärjestelyjen moitteettomuutta. Sekä tuomioistuinten henkilöstön että siellä asioivien turvallisuus on taattava, mikä asettaa myös itse kiinteistölle, rakennukselle ja siellä sijaitseville toimitiloille erityisvaatimuksia.

Suomessa on varsin vähän sellaisia oikeuspalatseja, joissa tuomioistuimet sekä Euroopassa yleisesti että myös muissa Pohjoisessa tyypillisesti toimivat. Suomessa oikeuspalatseiksi voitaneen kutsua lähinnä korkeimman oikeuden ja myös korkeimman hallinto-oikeuden taloja samoin kuin eräitä hovioikeuksien rakennuksia. Korkeimpien oikeuksien asema ylimpinä valtioeliminä asettaa niiden sijainnille, saavutettavuudelle, toimitilojen pysyvyydelle ja ulkoasulle korkeat laatuvaatimukset. Oikeuspalatseihin liittyy usein rakennushistoriallisia arvoja, joiden säilyminen on turvattava niin rakennuksen käytössä kuin sitä korjattaessa ja uudistettaessa. Mainittakoon, että korkeimman hallinto-oikeuden toimitiloja kunnostetaan parhaillaan suoje-luarvoja kunnioittaen.

Edellä esitetyn perusteella korkein hallinto-oikeus katsoo, että valtion kiinteistöstrategiassa tulee tuomioistuinrakennusten osalta erikseen ottaa huomioon tuomioistuinten valtiosääntöisiin tehtäviin, riippumattomuuteen ja oikeusvaltion ylläpitämiseen liittyvät näkökohdat. Tämä edellyttää ainakin keskeisten tuomioistuinrakennusten sijoittamista strategiseen kiinteistövarallisuuteen. Kokonaisturvallisuuden vaatimuksia tulee arvioida erikseen tuomioistuinrakennusten saavutettavuuden ja avoimuuden kannalta, jotta voidaan ylläpitää yleisön luottamusta tuomiovallan käyttöön.

Lausunnon ovat valmistelleet presidentti Kuusiniemi sekä kansliapäällikkö Emil Waris. Lausunto on käsitelty korkeimman hallinto-oikeuden kansliaistunnossa 29.3.2021.

Presidentti Kari Kuusiniemi

Kansliapäällikkö Emil Waris